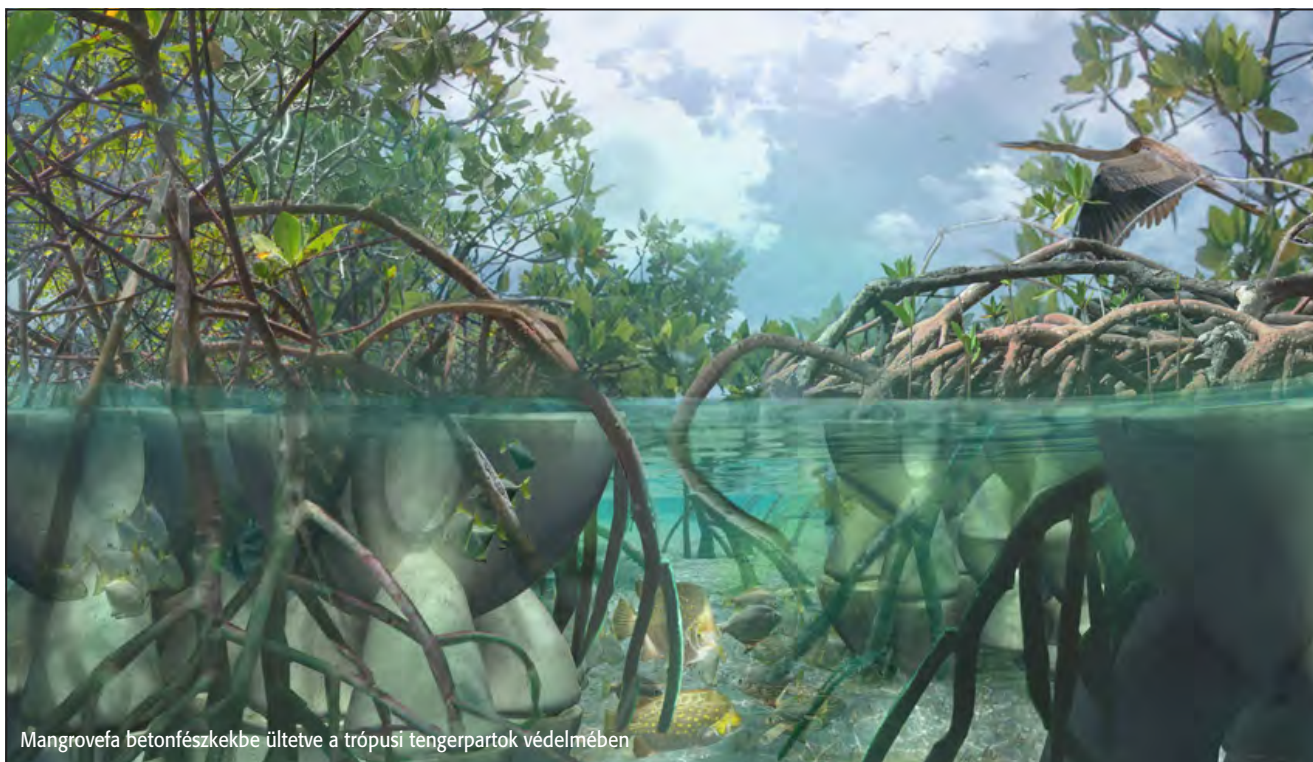

BETON

Szilárd alkalmazkodás

szöveg: Somogyi Krisztina, fotó: Simon Zsuzsanna, Bognár Benedek

Az építészetről való gondolkodásnak, így a Budapesti Építész Kamara cikksorozatának is egyik állandó eleme a beton. A legelterjedtebb építőanyagként és esztétikai élményt nyújtó felületként is meghatározza azt, ahogyan ma kinéznek az épületek, a köztük lévő utak, terek, infrastrukturális szerkezetek, de még bútoraink és tárgyaink is. Nagyon különböző anyagminőségeivel találkozhatunk. A beton a Parlament új Látogatóközpontjában fehérségével, puha, érzéki tapintásával nyűgöz le, a 4-es metró állomásain léptékével és a szerkezet robosztus erejével ér el hatást, a Várkert Bazárban a téglával és corten acél felületekkel együtt sajátos kontrasztban válik egyszerre maivá és kortalanná. Baróthy Anna designert, a betonnal való innovatív munka egyik elismert, fiatal alkotóját a Dohány utcai Gettó Emlékfal és a most épülő Széll Kálmán tér kapcsán kérdeztük a betonnal.

Mangrovefa betonfészkekbe ültetve a trópusi tengerpartok védelmében

Kezdjük magával az anyaggal. Melyek a legfontosabb – s nem feltétlenül műszaki – tulajdonságai?

Az általános vélekedés szerint brutális, nevetlen, direkt, artikulátlan, sivár. Sok negatív asszociáció tapad hozzá, ami mellett ritkán szokták megemlíteni az előnyeit. Én nőies anyagként tekintek rá, mert nagyon készsleges. A kővel ellentétben, ami eleve létezik, a betonhoz elsőként is formát kell építeni, elő kell készíteni egy edényt, ami befogadja a beleöntött lágy anyagot. Alkalmazkodik az adottságokhoz. Aztán megszilárdul, és időtálló, ke-

mény dologgá válik. A háttérben marad, de tartószerkezetként megadja az épület vázát, kialakítja a dolgok formáját. Szerintem ez is tekinthető nőies tulajdonságnak. Általában szimpla építőanyag, de lehet kerámia minőségű felület is. Viszonylag olcsó és hozzáférhető. Én, aki a pályámat szobrászként kezdtem Péccsett, mielőtt a MOME szilikát szakára mentem, alapvetően praktikus tulajdonságai miatt választottam, és ma sem szeretem, ha patetikusan beszélnek róla. Bár folyamatosan szervezünk workshopokat, és a legtöbb munkánk betonból készül, nem ragaszkodom

kizárólagosan hozzá. De nem is követeli ezt meg. Nem sértődékeny anyag.

Láthatósága az elmúlt évtizedben lett fontos jelenség.

Nagyon sok technológiai és anyagkísérlet ér össze mostanság. A kémia, biológia és a vegyipar felől új impulzusok jelennek meg a fejlesztésben, így a beton- és a műanyagtechnológia is összekapcsolódott. Megjelentek új folyósító anyagok, amelyek kerámiaszerű tömörségűvé tudják tenni a felületet. Ebből adódóan, egy holtpontra átesve, új esztétikummal és új érzetekkel gondolok itt fő-

A CALTROPE díjnyertes elképzelés hibrid gondolkodás, hibrid anyagok és technológiák eredménye

leg a tapintásra – épül be a hétköznapiakba. A beton ma új élmény. Ez egy technológiai adottság, egy percig sem szeretném túlzottan megemelni, megünnepelni ezt a ténytet.

Nagyon líraian, személyesen tudsz beszélni mégis. Azt mondod, szerethető anyag, nőies, alakítható. Ezzel szemben áll az általános vélekedés. A beton kocka, a paneles lakótelep, a nyers beton sokaknak negatív jelentést tartalmaz, így a befejezetlenség, a durvaság, sivárság és a tömeggyártás asszociációit hívja elő.

Szerintem ez generációs probléma: a panel lakótelep nemcsak egy anyag, hanem egy kornak az attribútuma, nagyon sokféle emlék tapad hozzá és általában a korhoz. Ezek nem írhatók át egykönnyen. Új élmények kellenek, a személyes kapcsolat megváltozása. Aki egy olyan korból születik, amikor egy klassz lakásban beton pult van a konyhában, annak automatikusan mást jelent ez az anyag. Jó példákra van szükség. Mi, a saját generációnkban az egyre növekvő érdeklődést tapasztaljuk, beton workshopunkon százával neveljük ki a különböző művészeti egyetemokről érkező kreatívokat, designereket. Közben egyre több az építészeti léptékű munkánk, mostanság a Széll Kálmán téren nagy méretekben dolgozunk. A személyes kontaktus, így a taktilitás azonban mindig nagyon fontos a beton megítélésében. A mívség a léptéktől függetlenül alapvető.

Mit értesz mívség alatt?

A rászánt gondosságot, pontosságot, az időt és az odafigyelést. A beton nagyon érzékeny

anyag. Látszik rajta, miként bánsz vele. Pontosán visszaolvasható, hogy mennyi időt töltött vele, aki csinálta. Látható a végeredményen, hogy mennyire precíz az elképzelés és az előkészítés. A Széll Kálmán téren monolit betonfalak felületeit dolgozzuk meg három helyszínen. Ekkora felületeket még mi sem munkáltunk meg, bár tudjuk, hogy meg tudjuk csinálni. A mérettel összefüggésben változik a megmunkálás procedúrája. Minél nagyobb, annál hatalmasabb erők munkálnak, ezért annál gondosabbnak kell lenni. A beton nem tűr hibát. A technológusok rémtörténeteket tudnak mesélni arról a félelmetes erőről, ami az anyagban munkál.

Milyenek lesznek a Széll Kálmán téri felületek?

A generáltervező Építész Stúdió választása az anyaghasználat. Zseniális építészeti döntésük, hogy az állomás legyező alakú betonépülete megmarad, mert pont azt a kort tartja meg a jelenben, amikor a betonnal fantasztikus eredményeket értek el. Lehet, hogy a 60-as, 70-es évek felületei nem voltak szépek, de mint konstrukciók, remekül sikerültek. Ma a beton új kontextusba kerül, új térélményt, városélményt, szociális élményt ad majd, ezért megengedhető, hogy kísérletezzenek vele. Nagyon szép felületeket tudunk készíteni, mára ez az anyag míves megjelenésű lett.

Milyen lesz ez a felület?

Viaszosvászon csipke mintájú villamost készítünk, olyan felületi részletességgel, hogy a „hímzett” minták láthatóak és ta-

pinthatóak lesznek. Technológiai érdekesség, hogy nem látszóbeton keverékből készítjük, hanem a megmunkálás és a zsaluzati minőség lesz különleges.

Csipkés?!

Személyes ügyem ez. Anyagi korlátok miatt a projekt csak akkor megvalósítható, ha különböző faktúrájú fóliákkal dolgozunk. A fólia a vágati technológiai miatt a legolcsóbb, hiszen késsel alakítható. A nehézsége ennek a módszernek, hogy ha nincsen faktúrája a fóliának, akkor eltűnik, ezért faktúrákat kerestünk a mátrixhoz. Én úgy hiszem, hogy az agyunk nagyon részletesen lát. A kontrasztokat még egy igen finom mélységváltásnál is kifejezetten jól érzékeli, különösen változó fényviszonyok mellett. Az Építész Stúdió rézkarcszerű felületet vizionált, felfedezésre váró rajzolatot képzelt el. Ez a vágy egybevágott a technológiai lehetőséggel. Kísérletezéseink során ugyanis kiderült, hogy a legolcsóbban hozzáférhető applikáció a viaszosvászon: méterben kapható, dombornyomásra alkalmas, és ami nagyon fontos, vízpergető, hiszen zsaluzati anyag nem lehet nedvszívó. A csipkemintázat nekem nagyon tetszett. Úgy gondolom, hogy az a gesztus, hogy egy 56-os villamosnak ebből csinálunk lenyomatot, sokféle jelentést behív. A sárga villamos és a viaszosvászon asztalterítő, ami ma talán már csak büfékben található meg, nekem ugyanaz a kor. Kedvesnek gondolom, hogy mint egy ünnepi terítő van fenn a felületen. Humort érzek benne, picit ret-

ro is, de azért nem direkt utalás ez a mintaképző elem. Kíváncsi vagyok, hányan ismernek majd rá. A csipke persze csak egészen közelről látszik, messziről csak vizuális effekt. A kivitelező szempontjából faktúra, az én szempontomból rejtett ironia, környezet és magyar lelemény.

A Széll Kálmán téren a másik különleges feladatokat az óra „átmentése”. Ehhez a fontos helyhez, a kollektív emlékezet számára kiűntetett tárgyhoz miként nyúltok hozzá?

Központi döntés – nem a miénk – hogy legyen ott egy ilyen objektum. Ennek egyetlen értelmezhető szempontja, hogy az óra az urbánus legenda része. A térhasználók találkozásélménye tette fontossá azt a kifejezetten semmilyen tárgyat. Ezzel nem lehet konkurálni. Ez nem is designkérdés. Nagyon sok dologból adódott, hogy ikonná tudott válni. A régi emléke mintegy „beleég” abba a betonoszlopba, amit terveztünk. Időátkötés, hogy követjük a korábbi befoglaló tömbjét. Mi korunk oszlopán dolgozunk, amelyben persze van óra funkció is. Ennek az új elemnek a ma születő generációt kell megszólítania. Kommunikációs készségeket, digitális tartalmat, applikációkat sűrítünk bele. Praktikus és érzelmi dolgokat egyaránt szolgál majd, így a telefonodon keresztül köszönt majd téged, ha arra jársz. Multifunkcionális oszlop lesz led kijelzővel, de anyagában mivesebb. Fontos, hogy a tér alapvető építőanyagából, betonból készül. Ezek a tervek, és remélem, a végeredmény olyan természetes hatású lesz, hogy nem kell majd magyarázni, miért olyan, amilyen.

Hibrid megoldások ezek gondolati értelemben. A hibrid szó a cégetek nevébe is bekerült. Mit jelent számokra?

A hibriditás gondolköréből az innovációt emelném ki. Egyforma értéként használjuk a különböző szakmák tudásait, eszközeit, gondolkodásmódjait. A Szövetség 39' működését anno úgy alakítottam ki, mint egy filmes stábét, ahol az aktuális projektekre hívjuk meg a résztvevőket. Nyertünk például egy francia pályázaton a Tengerszint emelkedése témában, CALTROPe koncepciókkal. A trópusok sávjára készült az ötlet, oda, ahol a mangrovefa él. Egy olyan segédobjektet terveztünk, amellyel elősegítjük egy honos növény elterjedését. Ez a fa talajmegkötő, mocsarasító és erőzógátló, amit helyzetbe hozunk egy olyan tengeremélységben, ahol magától nem élne meg. A fenntartásához nem kell energia, a rend-

A Budapesti Gettó Emlékfal tapintható közelségbe hozza az emlékezt

Design tárgyak, ékszerek, kísérletek: Horváth Anna, Tarcali Dávid és Péni Brigitta elképzelései

szer öfenntartó, mi csak egy katalizátort raknánk be, egy gólyalábat vagy edényt, amelyben a növény elkezd nőni. Az ötlet egyszerű, az odavezető út, a gondolkodás módszertana volt nehéz és izgalmas. A tenger témában nem voltam kompetens, ezért biológusokat, környezet-mérnököket kerestünk. Heti rendszerességgel szabadon beszélgettünk a témáról, és sokáig úgy éreztük, hogy a felvetés nem lépték helyes, nem is design kérdés. Majdnem lemondunk róla. Aztán egyik pillanatról a másikra fogalmazódott meg a jó irány, a megoldás pedig olyan egyértelmű és gyors volt, mint ha készen állt volna a könyvespolcon. Ez a terv is érzékelteti, hogy már a konceptuális fázisban benne van a hibriditás. Az asszociációs folyamatot a tudások és nézőpontok különbözősége indította be. Az erő a hivatkozásrendszerek összességében van.

Sugár Péter építész, akivel a Lánchíd Hotel kapcsán dolgoztatok együtt, nemrég bevont titeket a Budapesti Gettó Emlékfal tervezésébe, amely a Holokauszt 70. évfordulója kapcsán készült el a Dohány utcában. Mi volt számodra ennek a munkának a lényege?

Nagyon boldog voltam, hogy megkeresett. Tetszett a hozzáállása. Egy olyan helyet képzeltem el, ahol az emberek akarva-akaratlanul megállnak. Ez az emlékhely úgy szól a múlttól, hogy a jelenben szívesen töltök el ott időt. Az alkotás egy fal, egy utcaszakasz, a volt gettó határa. Senkiben sem akartunk lelkiismeret furdalást ébreszteni, nem akartunk nehéz élményt. Otthonos helyet képzelünk el, komfortos emlékezést, ahol a tényre koncentrálnak. Azt kívántuk elérni, hogy minél közelebb tartjuk az embereket a falhoz. Legyen a taktilis élmény az, ami miatt az arra sétáló önkéntelenül is áldoz a helynek azzal, hogy időt szán rá az életéből. Időáldozatot hozni – nincs ennél

értékesebb gesztus egy emlékhelynél. Ennek az eszközeit kerestük. Az információ ingergazdag módon jelenik meg. Öntömörödő betonnal dolgoztunk, hogy a finom részletek kirajzolódjanak. Árpás Renátó designer a Rumbach utcai zsinagógáról „leszedett” ornamenseket, betűket, kalligrafikus motívumokat, Kara László építész és Szántó Erika tipográfus pedig a szövegeket helyezte el a felületen. Már az is sok idő, amíg a szemével valaki végigpásztázza. A falhoz kapcsolódó személyes viszonyt fokoztuk azzal, hogy kihasználtuk a fal 20 centiméteres vastagságát: információt rejtettünk el a mélységében. Sugár Péter egy térképet és fotográfiákat akart elhelyezni itt, azon gondolkodtunk, hogy ez hogyan jelenjen meg. Az archív képeket, a konkrét helyhez köthető fotókat, kukucskáló pontokon keresztül lehet megtekinteni. A kukucskálás effektje, hogy szabad szemmel is látható dolgokat nagyít fel, hoz egészen közel az emberhez. Mi a múlttól gondolkodtunk így. Természetünk a kíváncsiságra épül, így fókuszáltuk az emlékezést a hely különböző pontjaira. Közben a nézőnek meg is kell érintenie a falat, ami szintén áldozati gesztus. Az érintésnek ereje van. Fontos, hogy van egy lyuk 2,5 méteren, az ember számára nem elérhető magasságban is. A mögötte, benne látható nézet lényeges, és mi megörültünk, hogy egy óriás léptéke is megjelent így. Mert bár a dráma a hétköznapokban történt meg, valójában mégsem felfogható az ember számára a maga teljességében. És van kukucskáló nyílás egészen kicsi gyerekeknek is, mert mi úgy gondoljuk, az emlékezés ne csak a felnőttek számára legyen adott, mert nem azoknak a privilégiuma, akik megérthetik az esemény lényegét. Az emlékmű működése még nem teljes, a beépített led fal, egy kommunikációs adottság, még nem működik. Az ornamentikába bele van rejtve egy screen, arra várunk, hogy hozzá legyen kapcsolva a programo-

zás. A fal meglátja majd az embert és jelez neki, beindulhat a párbeszéd, egy egyszerű inger-válasz helyzet. De ez még a jövő.

És mi a beton jövője? Mi az innováció iránya?

A következő fázis a nyomtatott beton lesz. Fellövünk majd valamit a Holdra vagy a Marsra, a gép összesöpri maga körül a homokot, valahonnan lecsapol kötőanyagot, és kinyomja magából, felépíti maga körül a bázist. A beton csodálatos tulajdonsága, hogy a komponensek kicserélésével mindig új fizikai tulajdonsága lesz, és ez egyben a megmunkálásában, megjelenésében is újdonságot hoz. Ezért tud mindig megújulni a római idők óta. Kínában már nyomtattak házat. Az új technológia azonnal visszahat a formaképzésre is, így az az asszociáció is, hogy a beton szögletes, átíródik. A korábban fix panel helyett, szappanbuborék-szerű lesz, vagy hasonlít majd egy római dongaboltozatra. Nem a felület lesz az érdekes. Manapság a látzóbeton kifejezést sokszor használják, azt hangsúlyozandó, hogy érzékelhető, szándékos esztétikai elemként kell tekinteni rá. Ennek van éppen divatja, de nem ez a beton lényege. Nagyon egyetérték Reinhard János beton-technológus barátommal, aki azt szokta mondani, hogy minden beton látszó beton. Csak az a kérdés, hogy elburkolják-e a végén. A fő attrakciója, hogy hatalmas mérműveket lehet belőle csinálni, hogy képes plasztikusan viselkedni, közben kő és kerámia minőségben létezni, hogy időálló és alkalmazkodó anyag – ezek sokkal, de sokkal fontosabbak, mint az esztétikum. Hogy most ezt éppen szépnek ítélik meg, az egy aktuális mozzanat. De ha elburkolják, akkor is ott van. Ez egy tény. A beton lényegét nem érinti a felszín megjelenése, sokkal fontosabb történeteket rejt még. ●